

Sümegei György

Szobor-kálváriák

(A Katona József-szobrok történetéből)

Czélkuti-Züllich Rudolf: Katona József, 1857
(Rohn litográfia, 1857)

*Tanuljátok meg, mi a költő,
És bánjatok szépen vele,
Tanuljátok meg, hogy a költő
Az istenség szent levele.*

(Petőfi Sándor: A magyar politikusokhoz)

1. Czélkuti-Züllich Rudolf: Katona József, 1857

Az ország legelső, a 19. század közepén, még a Bach-korszakban fölállított köztéri szobra (mai fogalmi értelemben) Katona Józsefé volt. Lyka Károly így foglalta össze e szobor igen tanulságos sorsát, hanyattatását:

„Az első és legrégebb szobor, amelyet Pesten a 19. században emeltek, jelenleg száz kilométerrel odébb áll, mégpedig Kecskeméten. Azóta különböző helyeken vándorolt, de sehol sem tudott begyökeresedni. Kecskemét tehát büszke lehet arra a tényre, hogy az ő homokjában vetette meg bronzlábait ez a vándor szobor, de nem lehet büszke magára a szoborra, amely, mi

tagadás, a legrosszabbak közé tartozik, bár a legjobbat ábrázolja. És éppen, mert ilyen rossz: esztétikai okokból nem kellett senkinek, mindenki túladdott rajta. Az esztétika tehát bebizonyította, hogy nemcsak szellemi hatalom, hanem egyben fuvarozó erő is. Mondom, ez volt az első nagy emlékszobor Pesten, kivülről csak kőszentek vagy néhány jelesünk mellszobra volt látható. Ábrázolta pedig Katona Józsefet, a Bánk Bán szerzőjét. Nem az állam emelte, mert hiszen akkor az államot Bécs jelentette, nem is a kormány, mert akkor a Bach-korszak szomorú idejét éltük, de a fejedelem sem, mert a császár, ha már emléket emeltetett Budán, úgy az Hentzi emléke volt, aki a magyarok ellen védte Budát. Hanem állította a saját költségén egy magánember, fiatal matematikatanár, Tomori Anasztáz, aki gazdag örökséghez jutva, vagyont írodalmunk és művészetünk föllendítésére áldozta. Tomori kiválóan értett a mennyiségtanhoz, de művészeti dolgokban barátai tanácsára szorult, akikről csak utólag derült ki, hogy szintén nem értenek a művészethez. Volt nekik egy protegált szobrász, aki tucat számba faragta a gyűrűbe és másfába való gemmákat és kámeákat, de egyébként gyöngye volt a tehetsége és még gyöngébb a felkészültsége. Züllich Rudolf volt a neve, élete pályája pedig a legkacskaringósabb vonalban húzódott azon a nagy darab földön, amely Erdély, Bécs, Párizs, Róma és Egyiptom közt terült el. Őreá bízta ez a kis szoborbizottság azt a földadatot, hogy a nagy tragédiaíró alakját teljes nagyságban bronzba öntse. Ezzel a bizottsággal is az történt tehát, ami olyan sok más szoborbizottsággal, hogy tudniillik pontosan megtalálta azt az embert, aki a földadat megoldására a legkevésbé alkalmas. Züllich azonban vitézül hozzáfogott a munkához, megmintázta a Bánk bán szerzőjét, amint magasan az ég felé emeli lúdtollát és a felhőkbe irányítja tekintetét, hogy miért, azt nem lehet tudni. A néző, ha szembehelyezkedik a szoborral, éppen az álla alá lát a halhatatlan tragikusnak. Lát azonkívül hosszú kabátot és magas szárú csizmákat is.

Ezt a nagy bronzot, amelyet Tomori tanár úr lelkessége és bőkezűsége teremtett meg, 1858-ban fölállították az akkori Nemzeti Színház homlokzata előtt, hogy örök időkre hirdesse első nagy tragédiaköltőnk emlékezetét. Az örök idők azonban csak két évig tartottak. Ez a két esztendő éppen elég idő volt arra, hogy a pesti esztétikai közvélemény magához térjen ijedtségéből. Hangok kezdettek hallatszani, amelyek a kifogások egész sorával illették Pest első nyilvános emléksobrát. És e hangok egyre erősödtek, erejük ellenállhatatlanná vált. A Nemzeti Színház illetékes körei e nyomás alatt 1860-ban egy szép júniusi napon csöndben és feltűnés nélkül átszállították a bronz-Katonát a Nemzeti Színház udvarára, ahova már nem érhetett el a közvélemény kíváncsi szeme. [...]

Ez volt Katona József szobrának első vándorlása, de nem az utolsó. Mert végül megkapta azt Kecskemét, a nagy költő szülővárosa. Így került a kecskeméti takácsmester fiának és tragédiarodalmunk első nagymesterének bronzemléke a Műkert virágzó bokrai közé. Ott szépen megékesítették futórózsákkal és remélhető, hogy ezek a futórózsák idővel fölfutnak az egész szobor köré, föl egészen addig a ládtollig, amelyet bronzkeze rendületlenül tart a magasba, nem lehet tudni: miért.

Ez a Katona József szobra kalandjának rövid története ¹.

A szokottnál hosszabban idézett Lyka Károly történeti hűséggel és érzékletes plaszticitással tárja elénk az első Katona szobor, Czélkuti-Züllich Rudolf (1813–1890) művének különös történetét és sajátos hányattatását, amely mégsem a Műkertben ért végső állomáshoz. A futórózsák enyhületéből még újabb, most már kecskeméti vándorútra indult. Az 1900-as évek első évtizedében (?) a színház melletti kis térre állították, majd onnét Vigh Tamás kongeniális szobrának az oda helyezése (1962) után a Katona József Gimnázium előcsarnokába, ahol most már remélhetőleg végső helyére került, révbé jutott.

2. Dunaiszky László: Katona József, 1861

A most már egyenesen Kecskemétre készült, ott fölállított Dunaiszky László (1822–1904) mintázta szobor előtörténetéhez tartozik Vachot Imre 1853-as fölvetése, miszerint Kecskemét „méltó reá, hogy ő emeljen szobrot emlékének”. A szoborra gyűjtést szerveztek, amelybe a két, Horváth Döme-féle (kecskeméti) *Bánk bán*-kiadás (1856, 1860) jövedelme is befolyt. A kiadó jelzi, hogy „a síremlék készítésével, a beadott görög stílbni rajzterv szerint” Dunaiszkyt bízták meg. Eredetileg a drámaíró Szentháromság temetőbeli sírjára szánták az emléket – erre egyértelműen utal a szarkofág-alépitmény –, de végül is az Újréten, a vasútkertben állították föl.

Dunaiszky László:
Katona József, 1861

A kecskeméti
Nagy Képes Naptár, 1893,
cimlap Dunaiszky szobrával

Dunaiszky-szobor,
1970-es évek

Dunaiszky-szobor,
1970-es évek vége

Dunaiszky-szobor
nélküli posztamens

1 Lyka Károly: *Magyar mesterek*. Singer és Wolfner, Bp., É. n. 154–158.

Az alul félkörívesre alakított, 103 cm magas ólomöntvény szobor Katona József Barabás Miklós litográfiái (1856, 1860) által terjesztett arcképét vette mintául, mivel ez felelt meg a kor és a megrendelő ízlésének. (Korabeli, autentikus portré nem maradt fenn Katonáról; a 19. század közepi pasztellkép is csak egy föltételezett eredeti-hiteles ősképről készített másolat lehet.)

A Dunaiszky-mellszobor öltözete: kihajtott gallérú ing, nyakban megkötött széles sál, fölötte gombos, magasnyakú mente, ami elől drapériaszerűen hullámos. Nyakában búzakalászból font, kétsoros koszorú. Haja nagy tincsekbe rendezett, igen dús. Ajkának vonala határozottan metszett, az álla csúcsos, az orrhát homorú és a homlok magas. Az ugyancsak magasra föltolt szemhéjak és a szemöldökívek jól mutatják, hogy a szobrász mintázáskor természetszerűen számolt a szobor magas talapzatra (M: 270 cm) helyezésével, a plasztika alulnézetes szemlélésével.

Az emlékművön a késő klasszicizmus fölfogása és Barabás Miklós portréidealizálásának átvétele együttesen érvényesült. A koszorúzott költő szoborarca derűt és ünnepélyes nyugalmat árasztott. Éles ellentétben áll Déryné Katonát hitelesen megidézõ leírásával: „igen különös egyéniség volt. Nagy különcc, szörnyű komoly mindig, s igen rövid beszédű. [...] Alakja elég csinos volt, sugár természettel, de arca nem volt szép. Haja gesztenyeszín, de úgy állott, mint a szeg”.

„A szoboravatás (1861. május 20.) – ahogy Orosz László írja – politikai jelentőséget kapott. [...] Katona szobrának leleplezésére másfél hónappal az 1849 után újra megválasztott országgyűlés megnyitását követően került sor. Horváth Döme ünnepi beszéde a negyvennyolcasok véleményét szolgáltatta meg. Többek között ezeket mondta: A mi hirnevés Bánk bánunk nem csak jeles dráma, de az egy alkotmányos, egy megbecsülhetetlen politikai hitvallás..., melyben a nagy költő [...] bebizonyítja, hogy e nemzetnek csak az önálló függetlenségben, csak a népfönségre fektetett szabadelvű alkotmányban van örök jövendője.”²

Kecskemét első, köztéren föllállított Katona-szobrát alig helyrehozható, durva sérelem érte: 2000. július elsejéről másodikára, vasárnapról hétfőre virradóan ledöntötték, ellopták. Dunaiszky László „leleplezési ünnepély” keretében 1861. május 20-án föllállított szobra 139 év 43 napig szolgált: addig mutatta elénk a *Bánk bán* írójának arcát.

A maradékból július 4-én reggel 1,7 kg ólomhulladékot, kicsavarodott lemeztörmelékét, szobortöredéket tudtam fölszedgetni. Egy jó összemaroknyi maradt a valószínűleg beolvasztásra ítélt ólomöntvényből. S az üresen árválgató posztamens, a plasztika hült helye. A vádló üresség! A szobortalan plinthosz, a szobráról megfosztott emlékegyüttes: torzó. A köztéri fémszobrok pestise ezt is elérte. Az utóbbi években föl-fölerősödõ megélhetési vandalizmus nincs tekintettel sem az alkotókra, sem az ábrázoltakra, hiszen korábban már sok költő, író szobra (pl. Vilt Tibor margitszigeti ülő Madácha) esett áldozatul a szoborpusztító szenvedélynek.

Nagyon közeli, beszédes példa is említhető itt. A Vasútparkban, ahol a Katona-szobrot elsőként állították föl sok más jeles kecskeméti, a városhoz kötődő, a városért dolgozó személy szobra állott. Ezeket zömmel az 1960–70-es évtizedekben létesítették, kvázi kecskeméti Pantheonként. A szoborlopás aztán e köztéri szoborgalériából a bronzszobrokat (Mathiász Jánosét az oszlopos múzeumépület elől stb.) sorra elérte. Vagyis a Dunaiszky-szobor egy sorozatos szoborlopás-történet. Pedig a város szellemiségének pozitív jellemzője, hogy a „kecskeméti Pantheon”, vagy a várostörténet megidézésének az igénye élő,

2 Orosz László: *Katona–Kecskemét II*. A tizenkilencedik század közepétől végéig. Forrás, 2009. április, 2009/4. 89–90.

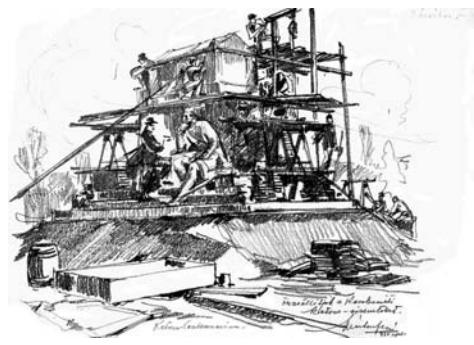
eleven valóság. Ennek legutóbbi szemléletes megnyilvánulása a kerámiaképes történetmegidézés.³

A Dunaiszky-szobrot ráadásul nem egyszerre lopták el, a folyamat 2000-ben csupán betetőződött. Az 1970-es évek derekán már kitepték, kiszakították az alépitmény szarkofágot és a szobortartó hengert összekötő nyolcszögletű középrész elé helyezett koszorúmaszkos öntvénydísz. Vagyis Katona József szobrát – s ebben kivételes a története – két részletben, két alkalommal csonkították meg.

A szobor pótlására, újraalkotására kínálkozó legjobb lehetőséget (az eredeti szerint újramintázni és bronzból kiönteni) mellőzték, és mechanikusan kifaragatták kőből. Ez várja az idő múlását egykedvűen Katona József első kecskeméti szobrának eredeti posztamensén a kecskeméti Vasútparkban. Ezt a jellegtelenné silányított szobormásolatot már legalább a fémtolvajok nem akarják ellopni. Csak ennyi a haszna. Az eredetihez vajmi kevés köze van.

3. Márton Ferenc–Siklódy Lőrinc: *Katona József-síremlék*, 1930⁴

Márton Ferenc (1884–1940) szobrászati munkálkodásában a Siklódy Lőrincsel közösen alkotott Katona-síremlék az egyetlen irodalmi vonatkozású mű. Nehéz, és adatok híján a lehetetlennel határos kihámozni Márton életművéből azon élményeket és meghatározó motivációkat, amelyek bizonyosan szobrászati kísérletek felé kényszerítették őt. Vallomásaiban is alig találni szobrászati működésére vonatkozó adatokat. Talán a főntebb idézett, a rajzról vallott tételére („a becsületes rajz teljes formaismeretet követel”) építette hipotézisét: „a szobrászat alapjában semmi más, mint minden oldalról való rajz”⁵, amivel a körbe-rajzolt formát, a körbejárható plasztika oldalankénti, nézetenkénti rajzi leolvashatóságát fogalmazza meg. Vagyis kétdimenziós rajzlapok, síkok térbe helyezésével jöhet létre a

Márton Ferenc: *Katona-síremlék építése*, 1930
(Kecskeméti Képtár)

Márton Ferenc–Siklódy Lőrinc: *Katona József-síremlék*, 1930
(Kecskeméti Közttemető)

3 Csapán itt említem meg, hogy a képsorozatba hibák is becsúszhattak. Az egyik kerámián ez áll: „A kecskeméti művésztelep alapítója 1911”, valamint Falus Elek és Iványi Grünwald Béla aláírása beégetve. Iványi Grünwald 1909 júliusában tette közzé a művésztelep-alapítás programját. Igaz, hogy az új művésztelepi épületekben 1912 nyarán kezdhettek el dolgozni. De mi történt 1911-ben, ahogy égetve vagyon a kerámián? Ezt valószínűleg csak a kerámialap létrehozói tudják, s azt is, hogy a város részéről legfontosabb művésztelep-alapító, Kada Elek polgármester miért nem szerepel az „alapítója” mellett, ami helyesen „alapítói” lenne, a két személy föltüntetésével.

4 A Pallas-Akadémia Kiadónál 2009-ben megjelenő Márton Ferenc-monográfia egyik fejezetének részlete.

5 Izsák-Gyarmathy László: *Márton Ferenc életregénye a csiki parasztháztól a magyar művészet első arcvonalaig*. Uj Magyarország, 1937. dec. 25. 46.

háromdimenziós, plasztikus forma. Mutatós, s egy par excellence rajzolótól elfogadható okoskodás.

A Kecskeméti Városi Tanács 1929. február 15-én kiírt tervpályázati hirdetményében „Katona József síremlékének tervére” pályáztattak.⁶ 27 művész 31 beküldött pályamunkáját bemutatta a városi múzeum, Szunyoghy Farkas rajztanár pedig cikksorozatban ismertette.⁷ „A beküldött pályamunkák legnagyobb része a Bánk bán alakjával kísérli meg kifejezni a mű eszméjét” – írja Szunyoghy. Pályázónként⁸ ismerteti a terveket, az utolsó: „Márton Ferenc és Siklódy Lőrinc lépcsősen alkotott tervre helyezi az emlékművet. Az előtérben ül Tiborcnak sok festői meglátással felvázolt alakja”. A bírálóbizottság⁹ „az első díj nyertesének, Siklódy Lőrinc szobrászművésznek és Márton Ferenc festőművésznek együttes tervük átdolgozására egy havi határidőt ad. /.../ A pályamű a hatalmas kőszarkofág előtt ülő Tiborc alakját ábrázolja”. Az átdolgozásra utasított terven annyit változtathattak, hogy Tiborcot, az örök panasz jelképét a lázadó Petur bánéra cserélték.¹⁰ A síremlékegyüttes kilenc lépcsőre helyezett, fölfelé szűkülő hatalmas szarkofág,¹¹ amelyre kisebb méretű, sarkain forduló pilaszterekkel és sarokdíszekkel tagolt jelképes sírt emeltek. Előlnézete művészileg részletesen kidolgozott. A szarkofág legfőbb elemének középmezőjében Katona József tondó, azaz kerek formájú bronzportréja¹², az alatta lévő fölirat és szöveges rész tagolja a főoldalt. A szarkofág jobb fele előtt Petur ülő, erőteljes bronzalakja, oldalán karddal, kihajló köpennyel. Bal kezét térdén nyugtatja, állát fogó jobb keze hátrahúzott jobb lábán pihen. Mintha egy cselekvés, kirobbanás előtti feszült, elkeseredett állapotot rögzítene a szobor. Petur bajuszos, szuggesztív, indulat-teljesre mintázott feje is Márton édesapjának típusát idézi. „Komponálás közben azóta is, ma is, sokszor apám alakja van előttem” – vallotta. E momentum megerősítheti azt a föltevést, hogy a mintázásban, legalábbis az arc, a karakter kialakításában Márton aktívan vehetett részt. Mert önmagában nehéz elképzelni a közös szoboralkotást, mivel Márton a festő-rajzoló művészet felől érkezik a szobrászathoz, míg a másik alkotó profi szobrász. „A kecskeméti Katona József-emlékmű, a pályadíj- és éremnyertes Petur bán itt élnek eredetiben, Tiborc, a félbemaradt kompozíció szemérmesen elrejtőzik”¹³ – Siklódy Százados-úti műtermében – tehetjük hozzá. Ez a tény önmagában arra utalhat, hogy ott mintázták a szoboralakokat, Siklódynál készülhettek a pályázati és kiviteli tervek is. A síremlékegyüttesben a drámaköltőre konkrétan csak a kisméretű arcképre relief utal, ám ehhez nem a leghitelesebbnek

6 Kecskeméti Lapok, 1929. márc. 2. 4.

7 Szunyoghy Farkas: *Katona József síremlékének pályázata* I., II., III., IV. Kecskeméti Lapok, 1929. szept. 5., 6., 7., 8.

8 Általa megemléltett pályázók: Imre Gábor, Szomor László, Felsőőri Fülöp Elemér, Sztankó Gyula, Horvay János, Csorba Géza, Halmágyi István, Beck Ö. Fülöp, Kaszab Károly, Vass és Spalt, Margó Ede, Sz. Gál Irén, Szege Sándor, Gaádi Kayser Lajos, Homonnay Jenő, Markup Béla, Sóvári János, Ósy László, Bery László, Márton Ferenc-Siklódy Lőrinc.

9 Fáy István főispán, elnök, Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Zala György szobrászművészek, Révész Imre festőművész, a Képzőművészeti Főiskola kecskeméti művésztelepének igazgatója. *Képzőművészet*, 1929. 23. sz. 185.

10 Dr. Horváth Gedeon ny. kecskeméti közjegyző szóbeli nyilatkozata (1976. június 24.) szerint: „Én csak arra emlékszem, úgy szólt a döntés, hogy mivel a síremlék-terven eredetileg Tiborc alakja szerepelt, azzal a feltétellel javasolta Mártonék – akik protekciószak lehettek – művét a zsűri első díjra, hogy Tiborc alakját Peturra változtassák.”

11 Magassága: 185 cm, szélessége: 270 cm, mélysége: 150 cm.

12 Átmérője: 46 cm.

13 Szabó József: *Budapest új szobra: „A Munka”*. Látogatás Siklódy Lőrinc műtermében. Pest, 1941. jan. 15. 7.

tételezett Rohn-metszetet használták elsődleges képi forrásul, hanem Roskovits Ignácnak Barabás Miklós Katonát megszüpítő metszetére visszautaló portréfestményét¹⁴.

A Katona József-síremléket¹⁵ országos ünnepség keretében (1930. április 26–27.) főlavató Zsitvay Tibor igazságügy-miniszter szerint: „*Petur bán nemes alakja az élő nagy és szent lázadás a magyar mostoha sors ellen. Ő az örök tiltakozás idegen fajok járma ellen. Ő előtte szent az erkölcs, a becsület. Petur alakja ostromozó és mégis felhőt oszlató lelkiismeret*”¹⁶. Az emlékműavatón Áprily Lajos elmondta a *Magányos aktor Kecskeméten* című versét, melyben a főalakot idézi elénk: „*Szívében a pártütő erők / A bőszen lázadó Peturnak*”, aki „*a zendülő békétlenség*”.

Szerencsés döntés volt hát az együtt pályázóktól, hogy az alkotót a művön át idézzék meg. S hogy épp Peturral – ez is fontos párhuzam, hiszen maga Katona is „*felhőt oszlató lelkiismeret*” – mind a mai napig.

A Katona-síremlék jelenlegi – és folyamatosan romló – állapota: Katona József kör alakú bronzportréja az ornyeregnél lyukas, az ülő Petur hátán 2×2 cm, ill. 5×3 cm nagyságú lyuk, továbbá Petur homlokán egy, a nyakánál három (golyó ütötte?) kerek lyuk éktelekedik. Hogy ezek mikor és hogyan keletkeztek – még tapogatózó föltételezéseim sincsenek. Mert lehetnek második világháborús sérülések, de 1956-ban is keletkezettek. Általánosan is igaz, hogy a Márton–Siklódy-szoboregyüttes különösen rossz állapotban van. Az épített, nagyméretű talapzat faragott köveit összefogó anyag porlik, a fugázat mindenütt meglazult, a kövek szétcsúszása, kihullása bármikor bekövetkezhet.

Benedek Marcell 1941-ben írta Katona Józsefről¹⁷: „*Katona–Bánk átérezte és kifejezte nemzetének örök szenvedését, [...] a fáradt közöny korában született.*” Talán nemcsak a mű létrejöttékor, hanem utóéletében és az író szobrai kálváriájában is változatlanul megmutatkozik a „*fáradt közöny*”. Zárásként idézem ide a síremléken olvasható föliratot: „*Csak összevetett kezekkel akartok ülni, várva, hogy majd helyettetek fog dolgozni a sors?*”

4. Török Richárd: *Katona József*, 1989

A rövid alkotóidejű Török Richárd (1954–1993) szoborművész művész-szobrainak (Petőfi, József Attila, Bartók stb.) a sorában is kiemelkedő fontosságú a Katona-büszttje, amely az eredeti elképzelés szerint a Katona-szülőház melletti térre, köztérre került volna¹⁸, ám végül is a Katona-émlékiállításban nyerte el végleges (?) helyét¹⁹. Török Richárd tudatosan és nagy plasztikai érzékenységgel épített arcképcsarnoka egy sajátosan fölfo-

14 Vesd össze: Sümei György: *Katona József múlt századi arcképei*. Cumania VI. Kecskemét, 1979. 119–136.

15 Márton lerajzolta a síremlék összeállítását: *Katona-síremlék építése*, 1930, p. c. 36,5x25,5 cm, j.j.l.: Összeállítják a kecskeméti Katona-síremléket Márton Ferenc 930 ápr., j. a. k.: Katona-centenárium, Kecskeméti Képtár, ltsz.: 62.177.

16 Kecskeméti Lapok, 1930. ápr. 29. 1–3. Lásd még: *A kecskeméti Katona József centenárium*. A Kecskeméti Közlöny Naptára az 1931-ik évre. Szerk.: dr. Horváth Ödön. Kecskemét, 1931. 7–81., Merkádó Gyula kecskeméti fényképésznek a síremlékavatásról készített felvételei: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára XV. 5. Fotó- és képeslapgyűjtemény.

17 Benedek Marcell: „*Én vagyok Bánk...*” Katona József születése 100. fordulójára. Uj Idők, 1941. november 2. 529–530.

18 „*Gazdagítani fogja a Katona- szülőház melletti kis teret, s egyúttal frappáns lezárása a drámairó arcképsorának*” – mondtam Török Richárd kecskeméti kiállításának a megnyitásán (Kecskeméti Városháza udvara, 1990. márc. 15.).

19 Reprodukálva: *Richárd Török*. Katalógus. Kecskemét, Városház udvarán, 1990. márc. 15–25., *Katona József emlékére*. Kortárs képzőművészek alkotásai. Katalógus. Petőfi Irodalmi Múzeum, Bp., 1991.

gott, egyéni módon proporcionált Katona-szobrot tartalmaz. A szobrász alaposan tanulmányozta a Katona-ikonográfia, a Katona Józsefről fennmaradt ábrázolások teljes sorát. A drámaköltő alakjának újraalkotásához az ismeretlen kéztől származó 19. századi pasz-tellkép és a Rohn-metszet inspirációját egyaránt fölhasználta. Végeredményben az egyedi-en zárt (csupán jelzett, csapott vállak, magas nyakú, gombbal lezárt fölső kabát) ruházat és sajátosan nyílt-nyitott arcmás kontrasztját sugalló szobor a magában bizás és a termékeny bizonytalanság kettősségét, finom kontrasztját képes megjeleníteni modern szobrászati eszközökkel, lélekkel teli gondos mintázással, nagyfokú szellemi azonosulással. A létreho-zott büszt a Katona József-szülőház melletti tér fontos plasztikája lehetne.

Mi lehet a végső tanulság? Először talán az, hogy a szobrok vándorútján a Katona Józseféinek különösen nehéz sors jutott. A plasztikáknak, plasztikai együtteseknek az áthelyezésekkel, kényszerű átalakításokkal az eredeti jelentése is módosulhat, s maga a mű értéktelenedik, noha egy kultusznak (Kecskeméten mindenképpen) a legfontosabb, tárgyiasult megnyilvánulásai. Megemlékezések, koszorúzások helyszínei, az emlékezés virágainak befogadói, a drámaköltő szellemiségének – a művek utáni – legközvetlenebb hordozói, azt kinyilvánító képzőművészeti-szobrászati képviselői.

Tenni kellene: a síremléket megóvni, megvédeni a pusztulástól, Török Richárd Katonáját pedig talán az eredeti elképzelés szerint végre a Katona-szülőház melletti kis tér plasztikai díszévé avatni. Vagy csupán újraolvassuk a porló síremlékről Arany János aggódó fölkiáltását: *„Csak összetett kezekkel akartok ülni, váróán, hogy majd helyettetek fog dolgozni a sors?”*

Török Richárd: *Katona József*, 1989

